

TÜRKİYE'DE PLEİSTOSEN ARKEOLOJİSİ: GELECEK ARAŞTIRMALARI İÇİN ÖNERİLER

Berkay Dinçer

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Öncesi Arkeolojisi Anabilim Dalı, Laleli, Fatih, İstanbul, Türkiye

(berkaydincer@gmail.com)

ÖZ

Pleistosen homininler için anahtar bir jeolojik dönemdir. Son keşifler hominin türlerinin bu dönemin hemen öncesinde Doğu Afrika'da yontmataş alet yapmaya başladıklarını kanıtlamıştır. Pleistosen boyunca, arkeolojik olarak Paleolitik'te bu aletler homininler için en önemli özelliklerden biri haline gelmiştir. Homininler yontmataş aletler sayesinde 1,8 milyon yıl öncesinde Afrika dışına yayılmaya başlamışlardır. Pleistosen'de birkaç kez gerçekleşen bu yayılımları anlamak için Anadolu çok önemli bir bölgedir. Ayrıca çeşitli ekolojik bölgeleri ve kıtalar arasındaki coğrafi konumuna istinaden Türkiye, hominin türlerinin hem arkeolojik, hem de biyolojik evrim ve uyum süreçlerini anlamak için anahtar bir bölgedir.

1894 yılında Türkiye'de, Şanlıurfa yakınlarında ilk Paleolitik yontmataş aleti keşfedilmiştir. O zamandan beri yüzey araştırması ve kazıyı içeren çok az araştırma gerçekleştirilmiştir. Geç tarihöncesi ve tarihi anıtsal kalıntılarla hem arkeologlar hem de toplum daha fazla ilgilendiği için Pleistosen arkeolojisi hiçbir zaman arkeologlar arasında temel bir araştırma alanı olmamıştır. Araştırmalar sadece birkaç bilim insanı tarafından yürütülmüştür. Üniversitelerde çalışan arkeologların sayısı birlikte kazı ve yüzey araştırmalarının sayısı da günümüzde artmış olsa bile Pleistosen arkeolojisi en az ilgilenilen alanlardan bir tanesi olarak kalmaya devam etmektedir.

Türkiye'de gerçekleştirilmiş Paleolitik yüzey araştırmalarında 400'den fazla buluntu yeri tespit edilmiş olsa da yüzey araştırmaları ülkenin büyük bölümünü kapsamamıştır. Potansiyel olarak en önemli olabilecek alanlar araştırılmamıştır. Şimdiye kadar 43 Paleolitik buluntu yeri kazılmıştır. Ancak bunları sadece çok azı günümüz standartlarında çok disiplinli sistematik araştırmalara konu olmuştur. Araştırma projelerinin çoğu 20. Yüzyılın ikinci yarısının ilk yıllarında gerçekleştirilmiştir. Örneğin araştırmaların şu anki durumu Türkiye'de Paleolitik için güvenilir bir kronoloji kurulmasına izin vermemektedir. Bölgesel olarak değişik Paleolitik geçmişler hakkında neredeyse hiç bilgi yoktur.

Pleistosen arkeolojisinin bir başka sorunu da yer bilimleriyle arkeoloji arasında bir işbirliğinin olmamasıdır. Son on yılda Paleolitik arazi çalışmaları biraz artmış olsa da çok disiplinli işbirlikleri halen asgariyedir. Arkeolojik tabakalarda bulunmuş antropolojik, hayvansal ve bitkisel kalıntıların çoğu yayınlanmamıştır. Paleolitik iskânlar hakkındaki jeomorfolojik ve iklimsel bilgiler iyi incelenmemiştir; hatta birçok buluntu yeri tarihlendirilmemiştir.

Yakın gelecekte Pleistosen arkeolojisi daha fazla ilgi çekecektir. Türkiye'de Paleolitik'i daha iyi anlamak için bölgesel araştırma projeleri planlanmalı, yüksek çözünürlüklü jeolojik ve çevresel veri sağlanması için yer bilimleriyle işbirlikleri kurulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Pleistosen arkeolojisi, Paleolitik, araştırma tarihçesi, bölgesel arkeoloji

PLEISTOCENE ARCHAEOLOGY IN TURKEY: IMPLICATIONS FOR FUTURE RESEARCH

Berkay Dinçer

İstanbul University, Faculty of Letters, Prehistory Section, Laleli, Fatih, İstanbul, Turkey

(berkaydincer@gmail.com)

ABSTRACT

Pleistocene is a key geological period for hominins. Recent discoveries provided that hominin species started making stone tools in East Africa just before this period. Those tools became one of the foremost characteristic of hominins during the Pleistocene, archaeologically speaking during the Paleolithic. Thanks to the stone tools, hominins started to disperse out of Africa as early as 1.8 Ma. Anatolia is a very important region for understanding these early hominin dispersals which might have been occurred several times in the Pleistocene. Besides to its diverse ecological regions and geographical position between continents, Turkey is a key area to understand evolution and adaptation processes of hominin species both archaeologically and biologically.

In 1894, the first Paleolithic stone tool has been found in Turkey, near Şanlıurfa. Since then there has been a few researches including surveys and excavations in the country. Pleistocene archaeology has never been a main research area among the archaeologists in Turkey. The monumental late prehistoric or historic remains attracted more attention both by archaeologists and the public. Researches were conducted by only a handful of scholars. Today, the number of archaeological surveys and excavations are increasing in correlation with the number of archaeologists in the universities. However, the Pleistocene archaeology still remains as one of the least interested area of research.

Paleolithic surveys conducted in Turkey revealed more than 400 Paleolithic sites. However surveys did not cover large part of the country and still most of the potentially important areas remain unexplored. Until now, 43 Paleolithic sites have been excavated. Besides, only a few of them were subject to multidisciplinary systematic research in today's standards. Many of these research projects were conducted in the first years of the second half of the 20th century. For example, current state of research does not permit to establish a reliable chronology of the Paleolithic in Turkey and also there is almost no information about the different Paleolithic histories on regional basis.

Another problem of Pleistocene archaeology is the lack of collaboration between earth sciences and archaeology. In the last decade Paleolithic field projects slightly increased in number but multidisciplinary collaboration stays minimal. Anthropological, faunal and botanical remains that were found in archaeological layers remain largely unpublished. Geomorphological and climatic information about Paleolithic occupations were not very well studied; even most of the sites were not dated.

Pleistocene archaeology will eventually draw more interest in the near future. It is important to plan regional research projects and build collaborations with earth scientist to provide necessary high resolution geological and environmental data in order to better understand Paleolithic in Turkey.

Keywords: *Pleistocene archaeology, Paleolithic, research history, regional archaeology*